

*Стародубець Г.М., д.і.н., професор
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир*

ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБРОЙНОЇ САМООБОРОНИ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Предметом нашого розгляду є стаття одного з провідних ідеологів українського національно-визвольного руху кінця першої половини ХХ століття Ярослава Старуха (псевдо “Ярослав Ясенко”) “Всенародний рух збройної самооборони українського населення Волині і Полісся”, написана не пізніше 1 березня 1944 р.

Стаття чітко структурована і її автор ставив перед собою мету не стільки дати загальні інструкції щодо специфіки організації самооборони сільського населення перед небезпекою ворожого нападу, скільки зробити політико-ідеологічне обґрунтування такого процесу. Насамперед, Я. Старух проводить аналогії між теперішнім (подіями Другої світової війни. – автор) і минулим (періодом козаччини), показуючи тим самим тяглість української історії. Він акцентує увагу на тому, що українці змушені постійно захищати свої оселі перед небезпекою ворожого нападу. При цьому він в один ряд ставить “татарську орду, німців і большевицькі банди”.

Чи не найголовнішою умовою збереження людського життя і майна селян в умовах збройного нападу на село він вважає “загальну солідарність і масовість”. Не менш важливе значення має також, по-перше, “чуйність на всяку небезпеку. Друге, зв’язане з ним, – це бойова готовність”. Йдеться про готовність населення обороняти свою вітчизну, своє життя, своє майно навіть за умов переважаючої людської та бойової сили ворога. Тому що віра в перемогу є серйозним мотиваційним ресурсом повстанського руху. Я. Старух знову і знову наголошує на необхідності збереження єдності і солідарності “у боротьбі й взаємній допомозі”.

У статті тезово визначається комплекс заходів оборонного характеру, необхідність проведення яких є беззаперечною, особливо в умовах переходу фронтів. Насамперед, слід побудувати тимчасові “оборонні засіки, вовчі доли, засідки”, для того, щоб убезпечити місця переховування мешканців села від нападу. Наступний крок – це будівництво землянок і криївок, схронів для збереження харчів, збіжжя, які стануть у нагоді в разі потреби тривалого переховування. Поміж іншого, Я. Старух наголошує, що такі території, “гейби своєрідні воєнні народні республіки”, повністю або частково контрольовані УПА, були вже сформовані на Волині і Поліссі під час німецької окупації. Це так звані “повстанські республіки”.

Варто зауважити, що автор особливу увагу акцентує на двох важливих моментах: 1. УПА є органічним організаційно-військовим завершенням самооборони населення Волині та Полісся. Вона дала цій боротьбі “виразний політичний визвольний характер”. 2. Базовою засадою українського визвольного руху є гасло “Свобода народам і людині”, навколо якого гуртуються поневолені народи “сходу” і “заходу”.

Початок 1944 року – це період переходу фронтів. У регіонах, охоплених повстанським рухом, відразу після звільнення від німецької окупації розгорнувся процес радянзації. Поява статті була викликана нагальною необхідністю підняти моральний та бойовий дух бійців УПА та вселити українському населенню надію у перемогу визвольного руху.

*Сутюшев Т.А., к.військ.н., доцент
Національна академія Національної гвардії
України, м. Харків*

ВНУТРІШНЯ ВОЄННА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІСТЬ ТА ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

У більшості розвинутих держав концепція (стратегія) національної безпеки складається з доктринальних установок: політичної, економічної, фінансової, воєнної тощо. Одним із пріоритетних складників національної безпеки є воєнна безпека. Вона існує за відсутності конфліктогенних протиріч, що вирішуються за допомогою воєнної сили. Як відомо, воєнна безпека має два аспекти: зовнішній і внутрішній. Для України протягом достатньо тривалого часу набував актуальності внутрішній аспект воєнної безпеки, що обумовлювався здатністю до дій певних внутрішніх сил держави та суспільства щодо навмисного порушення конституційного ладу, законів та суспільного порядку. На сьогодні вітчизняні фахівці воєнної безпеки напрацювали чимало матеріалів щодо оцінок зовнішніх воєнних загроз та способів їх попередження. На жаль, теоретичному розробленню аспектів внутрішньої воєнної загрози, визначенню варіантів її розвитку, порогових форм, стратегічних концепцій щодо її попередження, а саме принципів, організаційних форм, а також форм і способів застосування сил приділяється менше уваги. За останні роки так і не з’явилося заснованих на ретельному